

Ірина Личенко

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права та процесу
lychenko7@gmail.com

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ГАРАНТУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

© Личенко І., 2018

З’ясувано значення адміністративно-правового забезпечення для розвитку, стимулювання, покращення стану екологічної безпеки в Україні, місця адміністративно-правових норм у регулюванні екологічних відносин. Особливу увагу звернено на визначення проблем у сфері гарантування екологічної безпеки. Виокремлено напрями підвищення ефективності адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки в Україні та представлено їхній аналіз. Зважаючи на виникнення нових викликів та загроз екологічній безпеці, наведено пропозицію формування в Україні стратегічної програми удосконалення правового гарантування екологічної безпеки України.

Ключові слова: екологічна безпека; адміністративно-правове гарантування; охорона довкілля; екологічно небезпечна діяльність.

Ірина Лыченко

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена определению значения административно-правового обеспечения для развития, стимулирования, улучшения состояния экологической безопасности в Украине, места административно-правовых норм в регулировании экологических отношений. Особое внимание посвящено определению проблем в сфере обеспечения экологической безопасности. В статье выделены направления повышения эффективности административно-правового обеспечения экологической безопасности в Украине и представлен их анализ. В связи с появлением новых вызовов и угроз экологической безопасности, приведено предложение формирования в Украине стратегической программы совершенствования правового обеспечения экологической безопасности Украины.

Ключевые слова: экологическая безопасность; административно-правовое обеспечение; охрана окружающей среды; экологически опасная деятельность.

ENHANCEMENT OF EFFICIENCY OF ADMINISTRATIVE-LEGAL ENVIRONMENTAL SECURITY IN UKRAINE

The article is devoted to the clarification of the importance of administrative-legal support for the development, promotion, improvement of the state of ecological safety in Ukraine, and the place of administrative-legal norms in regulating environmental relations. Particular attention is devoted to the problems in the field of environmental safety. The article outlines the directions of increasing the efficiency of administrative-legal provision of environmental safety in Ukraine and presents their analysis. Taking into account the emergence of new challenges and threats to environmental safety, the proposal for the formation of a strategic program in Ukraine to improve the legal security of Ukraine's ecological safety is presented.

Key words: ecological security; administrative-legal providing; the environment; environmentally dangerous activities.

Постановка проблеми. Нові екологічні виклики та загрози постали перед Україною у зв'язку з розвитком промисловості, енергетики, сільського господарства, транспорту, житлово-комунального господарства, зумовлені відсутністю достатньої уваги проблемі утилізації промислових відходів, подоланню екологічних наслідків військової діяльності в районах проведення антитерористичної операції. Сформувалася потреба принципово нового ставлення держави до проблем охорони навколишнього середовища і гарантування екологічної безпеки. Особливе значення для подолання цих проблем має адміністративно-правове гарантування екологічної безпеки в Україні, оскільки дає змогу за допомогою публічно-правових засобів гарантувати право кожної людини на здорове та безпечне навколишнє середовище. Постає питання про необхідність визначення напрямів підвищення ефективності адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки в Україні, визначення пропозицій формування в Україні стратегічної програми його удосконалення.

Аналіз дослідження проблеми. Проблеми адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки в Україні досліджували Б. М. Гамалюк, О. С. Заржицький, В. А. Лазаренко, С. Проневич, Л. І. Юрченко. Вагомими в досліджуваній сфері є праці низки інших вітчизняних науковців, серед яких В. І. Андрейцев, В. В. Аникиєв, Г. І. Балюк, В. В. Гобела, В. В. Добровольський, В. С. Дудюк, П. В. Захарова, Р. П. Олійничук. Однак у них не представлено комплексного аналізу підвищення ефективності адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки в Україні.

Мета статті полягає у реалізації комплексного дослідження напрямів підвищення ефективності адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Специфіка комплексних галузей права, які складаються з елементів різних основних галузей права здавна досліджувалася представниками юридичної науки [1]. Екологічне право як одна з таких комплексних галузей права відображає усю їхню специфіку, зокрема поєднує публічні та приватні інститути, об'єднує різні за своєю природою норми, що мають спільну мету: гарантування екологічної безпеки в Україні.

Норми, що входять до складу комплексних галузей права часто мають “подвійну” прописку, оскільки одночасно належать до екологічного й адміністративного права [2, с. 308]. Через них, за свідченням В. К. Колпакова, спостерігається “проникнення” адміністративного права в сферу інших правових галузей через фактичну наявність управлінських відносин у предметі тієї чи іншої галузі права [3, с. 92–93].

Слушною є думка, що комплексні галузі права – це системні нормативні комплекси в структурі права, які визначаються спільними метою та методами правового регулювання різних за своєю соціальною природою суспільних відносин, що виникають та існують у певній сфері суспільства [4, с. 134].

У силу комплексності екологічного права, адміністративно-правові норми є її ваговою частиною. Вони стосуються функціонування органів публічного управління у сфері гарантування екологічної безпеки, реалізації ними контрольних повноважень, адміністративно-правового захисту прав громадян в екологічній сфері тощо.

Адміністративно-правове гарантування екологічної безпеки в Україні має єдину мету: формування необхідного підґрунтя для розвитку, стимулювання, покращення стану екологічної безпеки в Україні через вдосконалення чинного законодавства; створення ефективної системи суб’єктів та заходів адміністративно-правового регулювання екологічної безпеки; забезпечення ефективних заходів запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров’я людей, а також оцінки ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об’єктах; запобігання виникненню надзвичайних екологічних, техногенних ситуацій та ефективній ліквідації їхніх наслідків [5, с. 11].

Адміністративно-правове гарантування екологічної безпеки в Україні досягається через повноту регулювання за допомогою норм адміністративного права суспільних відносин, що виникають у процесі та для їхньої реалізації, а також надання з допомогою цих норм відповідних гарантій, які разом з іншими правовими та неправовими гарантіями створюють стійку систему можливостей користуватися правовими цінностями в державі [6, с. 91].

Найважливішою цінністю за таких умов стає екологічна безпека як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави та довкілля, за якого гарантується право кожної людини на здорове та безпечне навколишнє середовище та існують необхідні умови для захисту довкілля, відтворення природних об’єктів і задоволення інших прав громадян та інтересів держави [7, с. 109–114].

Треба погодитися, що через досконале адміністративно-правове гарантування досягається єдність нормативної, інституційної, функціональної та гарантійної складової цілеспрямованого впливу на суспільні відносини [8, с. 124–128].

Правове гарантування екологічної безпеки проявляється через єдність адміністративної та екологічної складової, превалювання імперативних (адміністративно-правових) методів правового регулювання екологічних правовідносин щодо гарантування екологічної безпеки, охорони та використання природних ресурсів. Важливо, що ця єдність є надзвичайно важливою для окреслення сфери функціонування, функціонального визначення правового статусу суб’єктів гарантування екологічної безпеки, реалізації ними заходів контролю, нагляду, примусу, адміністративної відповідальності за проступки у сфері екології.

В. А. Лазаренко стверджує, що до адміністративно-правових заходів у галузі регулювання екологічної безпеки у країнах ЄС зараховують: екологічну стандартизацію, оцінку впливу на навколишнє середовище; збір і опрацювання екологічної інформації, моніторинг навколишнього середовища; екологічну сертифікацію; екологічний менеджмент і екологічний аудит; розвиток механізму фінансування; захист екологічних прав, регулювання виробництва і використання всіх видів радіоактивних речовин і атомної енергії [9, с. 9].

О. А. Мельниченко, визначаючи адміністративні засоби регуляторного впливу в державній екологічній політиці, зазначає, що вони стосуються екологічних конфліктів, визначення термінів досягнення нормативних вимог, гранично допустимих нормативів (викидів і скидів

забруднювальних речовин, шкідливих впливів фізичних і біологічних факторів, концентрацій шкідливих речовин, акустичного, електромагнітного, радіаційного та іншого шкідливого впливу), державного геодезичного нагляду, державного геологічного контролю, дозвільної сфери, екологічної сертифікації, екологічної стандартизації, екологічного аудиту, екологічного нагляду, захисту екологічних прав, збору за використання вод для потреб гідроенергетики та водного транспорту, за користування надрами для видобування корисних копалин; інструкцій; квот (викидів шкідливих речовин; обмеження, зупинення (тимчасово) або припинення діяльності підприємств та об'єктів, у разі порушення ними законодавства про охорону довкілля), тощо [10].

Адміністративно-правове гарантування екологічної безпеки зумовлює формування адміністративно-правових відносин. Зважаючи на наявні наукові дослідження сфери адміністративно-правових відносин, треба визнати наявність низки ознак, що їм характерні: обов'язковим суб'єктом таких відносин є орган державної влади чи інший суб'єкт, наділений владними повноваженнями; вони визначають особливий зв'язок між суб'єктами, коли один з них має право вимагати здійснення дій, які передбачені адміністративно-правовою нормою; вони виникають з ініціативи будь-якого з суб'єктів, і без згоди іншого; невиконання своїх обов'язків у межах цих правовідносин тягне відповідальність не перед іншою стороною, а перед державою в особі її компетентних органів; усі спори, що виникають між сторонами таких адміністративно-правових відносин вирішуються як в адміністративному, так і в судовому порядку [11, с. 81–87].

Підвищення ефективності адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки в Україні пов'язане з подоланням проблем щодо захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави та довкілля, за якого гарантується право кожної людини на здорове та безпечне навколишнє середовище, вдосконалення адміністративно-правових засобів захисту довкілля, відтворення природних об'єктів і задоволення інших екологічних прав громадян та інтересів держави.

Наявність проблем у сфері гарантування екологічної безпеки визнано у низці вітчизняних нормативно-правових актів. Серед них Закони України “Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року” від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI, “Про основи національної безпеки України” від 19 червня 2003 р. № 964-IV, Постанова Верховної Ради України “Основні напрямками державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки” від 5 березня 1998 р. № 188-98-ВР та інших.

Законом України “Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року” від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI визначено, що першопричинами екологічних проблем України є: успадкована структура економіки з переважаючою часткою ресурсо- та енергоємних галузей, негативний вплив якої був посилений переходом до ринкових умов; зношеність основних фондів промислової та транспортної інфраструктури; наявна система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів, відсутність чіткого розмежування природоохоронних та господарських функцій; недостатня сформованість інститутів громадянського суспільства; недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку; недотримання природоохоронного законодавства [12].

Відповідно до положень Закону України “Про основи національної безпеки України” від 19.06.2003 р. № 964-IV на сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві є: нераціональне, виснажливе використання мінерально-сировинних природних ресурсів як невідновлюваних, так і відновлюваних; неподоланність негативних соціально-екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи; погіршення екологічного стану водних басейнів, загострення проблеми транскордонних забруднень та зниження якості води; неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин і організмів, екологічно необґрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів, речовин та похідних продуктів; неефективність заходів

щодо подолання негативних наслідків військової та іншої екологічно небезпечної діяльності; посилення впливу шкідливих генетичних ефектів у популяціях живих організмів, зокрема генетично змінених організмів, та біотехнологій; застарілість та недостатня ефективність комплексів з утилізації токсичних і екологічно небезпечних відходів [13].

“Основними напрямками державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки”, затвердженими Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188-98-ВР [14] теж конкретизовано головні причини, що призвели до загрозливого стану довкілля. Їх систематизовано за галузевою належністю на ті, що стосуються промисловості, енергетики і підприємств ядерної галузі, сільського господарства, транспорту, житлово-комунального господарства, утилізації промислових відходів, військової діяльності і конверсії військово-промислового комплексу, водних ресурсів та екосистеми, земельних ресурсів тощо [14].

Законодавець визнав, що ефективним засобом подолання екологічної кризи має стати правове забезпечення природоохоронної діяльності. До головних складових механізму реалізації державної екологічної політики він зарахував законодавчо-правовий механізм регулювання виробничої діяльності юридичних і фізичних осіб щодо охорони, використання природних ресурсів та їхніх відходів. Саме правовий механізм має надати Основним напрямкам чіткої цілеспрямованості, формальної визначеності, загальнообов'язковості, сприяти врегулюванню відносин у галузі екології, застосуванню превентивних, оперативних, стимулювальних і примусових заходів до юридичних та фізичних осіб щодо використання природних ресурсів та їх відходів і юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства [14].

Реалізація цього законодавчо-правового механізму повинна втілюватися через два пріоритетні напрями: складання і затвердження екологічних нормативів природокористування (стосовно надр, ґрунтів, води, повітря, рослинності тощо) та складання і затвердження комплексу еколого-економічних показників державного контролю за станом довкілля та діяльністю господарчих структур.

Окрім цього, цим нормативно-правовим актом визнано потребу систематизації екологічного законодавства, удосконалення правових засад управління і контролю в галузі використання природних ресурсів, охорони довкілля, гарантування екологічної безпеки, правового заохочення громадян та їх екологічних об'єднань до ведення природоохоронної діяльності, посилення ролі еколого-правової освіти, культури і науки [14].

Удосконалення механізму адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки передбачає удосконалення системи правових заходів, за допомогою яких здійснюється нормативне впорядкування організації й функціонування об'єктів управління, вплив на суспільні відносини у сфері гарантування екологічної безпеки з метою виконання суб'єктами встановлених обов'язків щодо охорони навколишнього середовища, захисту екологічних прав і свобод громадян [15, с. 186].

Підвищення ефективності адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки в Україні стосується кількох напрямів: 1) інституційної відособленості суб'єктів гарантування екологічної безпеки в Україні, наділених функціями органів публічного управління в екологічній сфері; 2) удосконалення адміністративно-правового гарантування діяльності суб'єктів гарантування екологічної безпеки в Україні; 2) систематизації нормативно-правових актів у сфері гарантування екологічної безпеки; 3) розширення контрольних повноважень територіальних громад у сфері гарантування екологічної безпеки, делегування окремих повноважень територіальним громадам (нагляду за зеленими насадженнями, засміченням земель і полюванням, контролю за додержанням режиму об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення тощо); 4) переходу від системи тотального планового нагляду (контролю) до системи моніторингу порушень природоохоронного законодавства на основі ризик-орієнтованих маркерів (тобто відмова від практики планових перевірок і реагування на виявлені факти правопорушень); 5) посилення адміністративної відповідальності за екологічні проступки, розміру штрафів; 6) формування адміністративно-правової основи для відновлення територій, які постраждали внаслідок проведення антитерористичної операції.

Характеризуючи систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання екологічної безпеки В. А. Лазаренко звернув увагу на існування певних недоліків: велику розгалуженість, нечіткий розподіл обов'язків, часте їх дублювання, неефективне використання фінансових, матеріальних і людських ресурсів, ослаблена результативність роботи. Він слушно вважає, що наразі виникла нагальна потреба в удосконаленні законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання екологічної безпеки з метою забезпечення більшої послідовності та системності законодавства, усунення значних розбіжностей між нормами основних законів, визначення нової пріоритетної політики у досліджуваній сфері, а також перегляду інституціональної структури та розподілу обов'язків і повноважень суб'єктів адміністративно-правового регулювання екологічної безпеки [9, с. 14, 18].

Л. І. Юрченко вважає, що на часі розроблення, вдосконалення і запровадження законів та інших нормативно-правових актів, які охоплюють всі аспекти вивчення, експлуатації, економічного використання й охорони природних ресурсів, а також впорядкування застосування цих законів і правових норм; введення комплексних державних кадастрів природних ресурсів, які охоплювали земельний, водний, гірничий, лісовий та ін.; формування тотальної системи платності і політики цін на природні ресурси; контроль за дотриманням законів, стандартів, норм і лімітів, що стосуються експлуатації й охорони природних ресурсів [16, с. 192–200; 17, с. 124].

Слушно, систематизація нормативно-правових актів у сфері гарантування екологічної безпеки визнана багатьма вченими як важлива передумова гарантування екологічної безпеки в Україні. З-поміж практичних завдань, виокремлено такі: усунення колізій та прогалин екологічного законодавства, що стосуються правового регулювання, всебічне підвищення якості його змісту (вдосконалення понятійного апарату, формулювань конкретних еколого-правових норм, механізмів реалізації екологічного законодавства, орієнтація на їх кращі зразки в зарубіжному законодавстві за умови змоги їх використання, відповідність принципам міжнародних договорів тощо) [18, с. 11]. Ще Основними напрямками державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та гарантування екологічної безпеки від 5 березня 1998 р. № 188-98-ВР визнано потребу систематизації екологічного законодавства [14]. Прийняття Екологічного кодексу сьогодні є вкрай потрібним. Цей нормативно-правовий акт зміг би не лише стати систематизованим зібранням норм, що сьогодні містяться в розрізних нормативно-правових актах, але й зміг би відобразити нові підходи щодо публічного управління в екологічній сфері, став би основою розширення контрольних повноважень територіальних громад у сфері гарантування екологічної безпеки, визначив нормативну основу переходу від системи нагляду (контролю) до системи моніторингу порушень природоохоронного законодавства на основі ризик-орієнтованих маркерів (тобто відмову від практики планових перевірок і реагування на виявлені факти правопорушень). Він би став основою розмежування функцій спеціально уповноважених органів державного контролю в галузі використання природних ресурсів, охорони довкілля і гарантування екологічної безпеки тощо.

Пріоритетним відповідно до Основних напрямів державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та гарантування екологічної безпеки від 5 березня 1998 р. № 188-98-ВР визнано внесення змін до законів, що визначають статус центральних та місцевих органів державної виконавчої влади у галузі охорони довкілля і використання природних ресурсів [14].

Говорячи про інституційну відособленість суб'єктів гарантування екологічної безпеки в Україні цікавою є думка про доцільність інституціоналізації екологічної поліції. Суб'єктом контрольних та наглядових повноважень у сфері екологічної безпеки є Державна екологічна інспекція України, що функціонує на підставі Положення про Держекоінспекцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 № 275. Зважаючи на зміст Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 № 616-р, у якій визнано потребу ліквідації Держекоінспекції і створення Державної природоохоронної служби як єдиного інтегрованого державного органу природоохоронного

моніторингу та нагляду (контролю), О. С. Протевич, Б. М. Гамалюк та інші у своїх працях обґрунтовують доцільність створення екологічної поліції як правоохоронної інституції в сфері екології в системі Національної поліції України [19, с. 150–161; 20, с. 6–15].

У силу наявності широкого комплексу профілактичних та примусових засобів впливу, діяльність такого підрозділу Національної поліції здатна позитивно вплинути на сферу гарантування екологічної безпеки. Особливо цінною була б діяльність такого суб'єкта щодо гарантування екологічної безпеки в районах, що постраждали внаслідок проведення антитерористичної операції.

Як стверджує О. С. Протевич, такі реформи потрібні в контексті муніципалізації поліцейської діяльності у природоохоронній сфері, запровадженні державно-приватного партнерства при охороні природних ресурсів, налагодженні партнерської взаємодії поліції та населення у протидії екологічній деліктності тощо [20, с. 10].

Цікаво, що такий досвід є у Франції, де з 1992 року функцію гарантування екологічної безпеки виконує жандармерія, у складі якої існує спеціальний відділ з координації дій у сфері гарантування екологічної безпеки [21]. Важливим є посилення адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення. В. М. Пиць слушно зазначає, що збільшення розміру санкцій у вигляді штрафу будуть сприяти зменшенню кількості порушень в екологічній сфері. У разі збільшення розміру штрафів треба обов'язково враховувати те, що санкції за адміністративні правопорушення в екологічній сфері не повинні дорівнювати або значно перевищувати максимальний розмір аналогічного покарання за кримінально карані діяння в сфері екології, тобто перевищувати кримінальну відповідальність, оскільки це порушує логіку побудови і системи покарань у статтях Особливої частини КК України і стягнень за вчинення адміністративних правопорушень в КУпАП та інших законодавчих актах [18, с. 11].

Вищенаведені напрями підвищення ефективності адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки в Україні повинні бути відображеними в стратегічній програмі удосконалення правового гарантування екологічної безпеки. Справді, як стверджував О. С. Заржицький, політика створення національної та регіональної екобезпеки в Україні має своєю передумовою вирішення таких першочергових завдань: вибір пріоритетів розвитку, розроблення і затвердження національної екологічної політики з урахуванням регіональних особливостей; розроблення правового механізму охорони довкілля та державної довгострокової стратегічної програми розвитку [17, с. 125].

Комплексність реформування правового гарантування екологічної безпеки, яка повинна відобразитися у такій стратегічній програмі, неможлива без удосконалення його адміністративно-правової складової.

Висновки. Визначення основних напрямів підвищення ефективності адміністративно-правового гарантування екологічної безпеки в Україні потребує врахування нових викликів та загроз екологічній безпеці. Їх потрібно врахувати під час формування стратегічної програми реформування цієї сфери. Засоби адміністративного права є вирішальними щодо подолання низки управлінських, правоохоронних проблем у сфері екологічної безпеки, здатні акумулювати сили органів публічного управління в екологічній сфері, правоохоронних органів, територіальних громад, громадськості щодо гарантування права кожної людини на здорове та безпечне навколишнє середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Райхер В. К. *Общественно-исторические типы страхования*. М.; Л., 1947. 284 с. 2. Семчик В. І. *Проблеми розвитку аграрного та земельного права України*. В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, В. М. Єрмоленко та ін.; за ред. В. І. Семчика, П. Ф. Кулинича. Київ, 2013. 372 с. 3. Колпаков В. К. *Адміністративне право України*. Київ, 2000. 752 с. 4. *Общетеоретическая юриспруденция* / под ред. Ю.Н. Оборотова. О. : Фенікс, 2011. 436 с. 5. Лазаренко В. А. *Адміністративно-правове регулювання екологічної безпеки в Україні* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07

“Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. Київ, 2010. 20 с.

6. Ієрусалімова І. О. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина : [навч. посіб.] / Ієрусалімова І. О., Павлик П. М., Удовенко Ж. В. Київ : Знання, 2007. 223 с. 7. Бригадир І. В. Щодо визначення екологічної безпеки як правової категорії. Форум права. 2010. № 4. С. 109–114 URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10bivjpk.pdf>. 8. Тиліпська О. Ю. Поняття і зміст адміністративно-правового забезпечення права на мирні зібрання в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. Вип. 3. С. 124–128. 9. Лазаренко В. А. Адміністративно-правове регулювання екологічної безпеки в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. Київ, 2010. 20 с.

10. Мельниченко О. А. Елементи державної екологічної політики. Державне будівництво. 2016. № 2. URL: <http://www.kbiara.kharkov.ua/e-book/db/2016-2/doc/1/01.pdf>. 11. Личенко І. О. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері захисту права власності. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2008. Вип. 46. С. 81–87. 12. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 26. С. 1284. 13. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. С. 351. 14. Основні напрямки державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188-98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 38. С. 248. 15. Комарницький В. М., Сабіров Р. Ф. Механізм адміністративно-правового забезпечення екологічної безпеки: поняття та складові. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2015. Вип. 1. С. 179–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldivs_2015_1_20 С. 186. 16. Юрченко Л.І. Екологічна політика як врахування складних взаємин екологічної культури і екологічної безпеки. Мультиверсум. Філософський альманах. Київ, 2008. Вип. 70. С. 192–200. 17. Заржицький О. С. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України (теоретичні аспекти) : [моногр]. Донецьк: Національний гірничий університет, 2012. 200 с. 18. Пиць В. М. Адміністративно-правові засади забезпечення екологічного правопорядку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. Львів, 2015. 21 с. 19. Гамалюк Б. М. Діяльність Національної поліції України з дотримання державних екологічних гарантій: теоретико-методологічний аспект. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : Серія юридична. 2016. № 3. С. 150–161. 20. Проневич О. С. Інституціоналізація екологічної поліції: стан адміністративно-правового дискурсу. Журнал східноєвропейського права. 2018. № 47. С. 6–15. 21. Фесянов П. О. Державне регулювання екологічної безпеки на рівні регіону [Текст] : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління, спец.: 25.00.02 “Механізми державного управління”. Київ, 2013. 20 с.

REFERENCES

1. Raikher V. K. *Obshchestvenno-istoricheskie tipy strakhovaniya* [Socio-historical types of insurance], Moscow, 1947. 284 p.
2. Semchuk V. I., Kulynych P. F., Yermolenko V. M. *Problemy rozvytku ahrarnoho ta zemel'noho prava Ukrayiny* [Problems of development of the agrarian and land law of Ukraine], Kyiv, 2013. 372 p.
3. Kolpakov V. K. *Administratyvne pravo Ukrayiny* [Administrative Law of Ukraine], Kyiv, 2000. 752 p.
4. *Obshcheteoreticheskaya yurysprudentsyya* red. Yu. N. Oborotova [General theoretical jurisprudence], Odessa, 2011. 436 p.
5. Lazarenko V. A. *Administratyvno-pravove rehulyuvannya ekolohichnoyi bezpeky v Ukrayini*. Avtoref. dis. kand. yurid. nauk [Administrative and legal regulation of ecological safety in Ukraine]. Kyiv, 2010. 20 p.
6. Ієрусалімова І. О., Ієрусалімов І. О., Павлик П. М., Удовенко Ж. В. *Administratyvno-pravove zabezpechennya prav i svobod lyudyny ta hromadyanyna* [Administrative-legal protection of the rights and freedoms of man and citizen], Kyiv, 2007. 223 p.
7. Bryhadyr I. V. *Shchodo vyznachennya ekolohichnoyi bezpeky yak pravovoyi katehoriyi* [Concerning the definition of environmental safety as a legal category], Forum prava. 2010, vol. 4, pp. 109–114. Available at: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10bivjpk.pdf>. (accessed 09.03.2018).
8. Tylyps'ka O. Yu. *Ponyattya i zmist administratyvno-pravovoho zabezpechennya prava na myrni*

zibrannya v Ukraini [The concept and content of administrative and legal provision of the right to peaceful assembly in Ukraine], Aktual'ni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi. 2016, vol. 3, pp. 124–128. 9. Lazarenko V. A. *Administratyvno-pravove rehulyuvannya ekolohichnoyi bezpeky v Ukraini*. Avtoref. dis. kand. jurid. nauk [Administrative-legal regulation of ecological safety in Ukraine]. Kyiv, 2010. 20 p. 10. Mel'nychenko O. A. *Elementy derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky* [Elements of state environmental policy], Derzhavne budivnytstvo. 2016, vol. 2. Available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2016-2/doc/1/01.pdf>. (accessed 09.03.2018). 11. Lychenko I. O. *Administratyvno-pravove rehulyuvannya vidnosyn u sferi zakhystu prava vlasnosti* [Administrative and legal regulation of relations in the field of property rights protection], Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya yurydychna. 2008, vol. 46., pp. 81–87. 12. *Pro Osnovni zasady (stratehiyu) derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky Ukrainy na period do 2020 roku*. Zakon Ukrainy vid 21.12.2010. [About the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2020], Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 2011, vol. 26, p. 1284. 13. *Pro osnovy natsional'noyi bezpeky Ukrainy* Zakon Ukrainy vid 19.06.2003. [About the Fundamentals of National Security of Ukraine], Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 2003, vol. 39, p. 351. 14. *Osnovni napryamky derzhavnoyi polityky Ukrainy v haluzi okhorony dovkillya, vykorystannya pryrodnykh resursiv ta zabezpechennya ekolohichnoyi bezpeky*. Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy vid 05.03.1998. [The main directions of the state policy of Ukraine in the field of environmental protection, use of natural resources and ensuring environmental safety], Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 1998, vol. 38, p. 248. 15. Komarnyts'kyy V. M. *Mekhanizm administratyvno-pravovoho zabezpechennya ekolohichnoyi bezpeky: ponyattya ta skladovi* [Mechanism of administrative and legal provision of environmental safety: concepts and constituents], Visnyk Luhans'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka. 2015, vol 1, pp. 179–188. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2015_1_20 (accessed 09.03.2018). 16. Yurchenko L. I. *Ekolohichna polityka yak vrakhuvannya skladnykh vzayemyn ekolohichnoyi kul'tury i ekolohichnoyi bezpeky* [Ecological policy as taking into account the complex relationships of ecological culture and ecological safety], Mul'tyversum. Filosofs'kyy al'manakh. 2008, vol. 70., pp. 192–200. 17. Zarzhyts'kyy O. S. *Aktual'ni problemy pravovoho zabezpechennya ekolohichnoyi polityky Ukrainy (teoretychni aspekty)* [Actual problems of legal provision of ecological policy of Ukraine (theoretical aspects)], Donetsk, 2012. 200 p. 18. Pyts' V. M. *Administratyvno-pravovi zasady zabezpechennya ekolohichnoho pravoporyadku*. Avtoref. dis. kand. jurid. nauk [Administrative and legal principles of environmental law enforcement]. Lviv, 2015. 21 p. 19. Hamalyuk B. M. *Diyal'nist' Natsional'noyi polityky Ukrainy z dotrymannya derzhavnykh ekolohichnykh harantiy: teoretyko-metodolohichnyy aspekt* [The activities of the National Police of Ukraine on compliance with state environmental guarantees: theoretical and methodological aspects], Naukovyy visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav : Seriya yurydychna. 2016, vol. 3. , pp. 150–161. 20. Pronevych O. S. *Instytutsionalizatsiya ekolohichnoyi polityky: stan administratyvno-pravovoho diskursu* [Institutionalization of ecological police: state of administrative-legal discourse], Zhurnal skhidnoyevropeys'koho prava. 2018, vol. 47., pp. 6–15. 21. Fesyanyov P. O. *Derzhavne rehulyuvannya ekolohichnoyi bezpeky na rivni rehionu*. Avtoref. dis. kand. and. nauk z derzh. upravlinnya [State regulation of environmental safety at the regional level]. Kyiv, 2013. 20 p.

Дата надходження: 27.01.2018 р.